

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Художньо– педагогічний факультет
кафедра образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

освітньо – кваліфікаційного ступеню – “магістр”

на тему: “Відображення теми рідного краю в творчості сучасних
митців (на прикладі творчої роботи “Пісня мого краю”)”

(декоративний пласт, дерево)

Виконала: студентка І курсу, групи ОДПМ – 61
спеціальності 023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Залевська В.Л.

Керівник: к.мист. н. доцент. Крайлюк Л. В.

Рецензент: доктор мист. Виткалов С.В.

канд. іст. н. доцент. Костюк Л.К.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Моє рідне село: краєзнавчі розвідки.....	6
1.1. Село Романівка: історія та сучасність.....	6
1.2. Відображення краси рідного краю в творчості відомих митців.....	15
1.3. Життя і творчість поета – пісняра Петра Петровича Фатенка. Збірка “Пісні мого серця”.....	19
Розділ 2. Творча частина	
2.1. Ескізні пошуки композиції творчої роботи.....	23
2.2. Особливості композиційно – пластичного вирішення.....	25
2.3. Відображення художнього образу в проекті.....	28
Розділ 3. Технологічна частина	
3.1. Інструменти та матеріали, для виконання творчої частини дипломної роботи.....	31
3.2. Технологія виконання мистецького виробу.....	36
Кошторис дипломної роботи.....	39
Висновки.....	40
Список використаної літератури.....	42
Додатки	

Вступ

“Пізнай свій край, себе, свій рід, свій народ, свою землю – і ти побачиш шлях у життя. Шлях, на якому найповніше розкриються твої здібності. Ти даси йому продовження, вторувавши стежину, із тієї стежини вже рушили у життя твої нащадки. І також будеш ти”.

Г. Сковорода

Високі поняття “батьківщина”, “національна гідність”, “патріотизм” починаються зі знання рідного краю, історії села чи міста.

Рідний край – це місце, де ти народився, де пройшли твої дитячі роки, це та вулиця, той будинок, з якого щоранку біжиш до школи й куди повертаєшся. Там вільно дихається, там легко й радісно жити. Рідний край – це твоя батьківщина, твій дім, де жила чи живе твоя сім’я. Це рідна природа, рідна земля – все те, що глибоко врізалось в пам’ять на все життя і зберігається в душі. Батьківщиною може бути все: будинок, вулиця, село, місто, країна. Однак це не тільки географічне положення. Це більш широке поняття, що не обмежується власним будинком або певною територією. Знання, що передаються із покоління в покоління, мелодією народної пісні, багатоголоссям рідної мови. Ми тільки тоді стаємо частиною народу, коли маємо глибокі почуття до землі, де проживаємо, глибокі знання вікових народних традицій – невичерпні джерела духовності, моральності та культури сучасної молоді. Знання рідного краю збагачує, виховує нездоланну відданість, вчить шанувати свій народ та інші народи, що здавна проживали в ріднім краю.

Коли ступаєш по рідній землі й знаєш, хто раніше тут жив, бував, що за події пронеслися цим краєм, тоді впевненіші кроки. Краєзнавчі дослідження дають можливість вивчити матеріал за безпосередніми слідами подій із застосуванням суміжних дисциплін – історії, географії, етнографії.

Подорожуючи рідним краєм, учні глибше розуміють історію партизанського руху, боротьбу з фашистськими загарбниками і страшні події голоду будуть відгукуватися в дитячих серцях почуттям живим. Краєзнавча робота, втілена в конкретні справи, вливається в різноманітні форми і спрямовується до єдиної мети – як найповніше вивчити минуле і сучасне рідного краю, зберегти краєзнавчі матеріали для нащадків. Людина, якій є чим пишатися, яка знає свій родовід, свою історію, своє коріння, буде будувати власне життя свідомо, розуміючи відповідальність не тільки перед нащадками, а й перед тими, хто жив до нас.

Новоград-Волинщина, мальовничий поліський край – життєдайний, як травневі дощі, незорий, як сині льони, гостинний, щирий і такий рідний – як материнські руки. Його дивовижна неповторність мереживом вплітається у сиву давнину, озираючись до нас голосами наших предків [4,с. 2].

Як символи багатства і краси Новоград-Волинської землі, шумлять вікові модрини, бурштиновим намистом розквітає щовесни азалія понтійська, ваблять око шапкасті зарослі верболозу, чорниця та журавлини[25].

Багата і щедра на таланти наша поліська земля. Це край талановитих митців, саме тут з берегів Случі, Церему і Тні полетіли у широкий світ вірші видатної землячки – поетеси Лесі Українки. Саме тут відкрили свої таланти митці сучасності, Юрій Ковальський, Юрко Гудзь, Ніна Талько – Петрук, Петро Фатенко[26, с.2].

Актуальність теми: Достеменно знати історію рідного краю, свого міста, села. У наш час кожна людина повинна знати своє минуле, історію своєї держави і малої батьківщини, де народився і виріс. Адже є такий вислів “Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього, хто не відає про славу своїх предків, той сам не вартий пошани”. Де б людина не опинилася, її батьківщина, рідний край буде завжди з нею.

Всі повинні знати історію свого села. Усе це і визначило актуальність теми дипломної роботи.

Об'єкт дослідження : Історія рідного краю.

Предмет дослідження: Дослідження духовного, матеріального, та культурного розвитку рідного села їх людей засобами декоративно-ужиткового мистецтва.

Мета: Актуалізація історії свого краю, рідного села через виконання декоративного пластику.

Завдання:

- Вивчити джерельну базу дослідження, опрацювати теоретичну частину;
- Здійснити пошук ескізної частини, визначитись з композицією роботи в матеріалі;
- Виконати проект;
- Підібрати та підготувати матеріал для виконання дипломної роботи;
- Вибрати необхідний інструментарій;
- Виконати творчу частину в матеріалі, дотримуючись послідовності технологічних процесів;
- По закінченню роботи підбити підсумки, визначити вартісну цінність мистецького твору;
- Узагальнити весь теоретичний матеріал у висновках;
- Підготувати дипломну роботу до захисту.

Апробація результатів дослідження. Матеріали мого теоретичного дослідження були частково апробовані на III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Український та європейський мистецькі простори: історія, теорія, практика» що відбулася 23-24 жовтня 2019 р. Тези доповіді на тему «Творчість поета-пісняка Петра Фатенка» опубліковані у збірнику матеріалів конференції (Залевська В., магістрантка кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету. – Творчість поета-пісняка Петра Фатенка / Український та європейський мистецькі простори: історія, теорія, практика: Тези III Всеукраїнської науково-практичної конференції [упоряд. О. А. Сташук, Л. В. Крайлюк]. Рівне: РДГУ. 2019. С. 147-150. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.rshu.edu.ua/images/nauka/tezi_3_konf_2019_2.pdf).

1. Моє рідне село: краєзнавчі розвідки

1.1. Село Романівка: історія та сучасність

Романівка Древня

*Де Тня протікає у швидкій веселці,
Несе свої води до річки Случі,
Романівка древня живе в моїм серці,
Як пам'ять родинна свята у житті.*

Приспів

*Романівка древня, красива і ніжна,
Для мене село – одне на землі,
Село – моя доля і крик журавлиний
Надії щасливої наші людські.
Село простяглося вздовж сірої траси,
Хатини біленькі у цвіті садків,
Неначе дівчата на святі купальським,
Привітно вітають своїх земляків.*

Приспів

*Одна ти надія в житті односельців,
Ми віримо в силу своєї землі.
Відродитись нива на батьківським полі
буде всміхатись весна до зорі.*

Петро Фатенко

За переказами, зібраними вчителькою Багранівською М.В., село стояло на правому березі річки Тня, що являється притокою р. Случ, і носило назву Городище. Під час татарських набігів село було повністю знищене. Значно пізніше недалеко знищеного Городища, проходив тракт (велика проїзна дорога, шлях). Поряд з цією дорогою оселився коваль Роман (прізвище невідоме). Біля його кузні почали селитись інші люди,

це стало початком заснування нового поселення, яке назвали за іменем першого поселенця “Романа – Коваля” - Романівка.

У 1851 р. на кошти генерала Степана Уварова, побудована кам’яна Михайлівська церква. В 1867р. – кам’яна каплиця Св. Кн. АлександраНевського, споруджена на честь спасення життя Александра 2.

В околицях села було два кургани (19ст.). За даними Житомирського архіву, все це було записано в літописі села Романівки священиком Бартановичем 1891р., який похований на схилі Романівського кладовища.

Селяни села Романівки, до 1861 року були кріпаками поміщика генерал – майора Степана Уварова. Після смерті Уварова поміщицею стала Марія Степанівна Уварова, а її підлеглі після реформи в 1861 році стали вільними селянами.

30 липня 1871 році згідно указу Зв’ягельського суду, вся поміщицька садиба була передана дочці Уварова, Євгенії Степанівні (по чоловіку Мезанцевій). Цим судом їй було передано все володіння Новозв’ягельської волості, всі землі перейшли в руки поміщика Мезенцева. За архівними даними “Документыцерквей и приходовВолынськоїепархии” в Романівці з 1 грудня 1886р. була відкрита церковно – пригодницька школа. За даними “Памятная книжка дирекциинародных училищ на 1915г.” в 1909р. в Романівці було відкрито двохкласне училище.

За документами Житомирського обласного архіву, в Романівці до Жовтневої революції, було 1043 десятини землі, до якої входила орна земля, ліс, луки, 175 дворів, з них 2 заможних господарств, на які припадало 385 десятин землі, 102 десятини кращої землі належало священику, середняцьких господарств було 31, на які припадало 218 десятин землі, останні 133 господарства були бідняцькі, на які припадало 338 десятин землі. Були і безземельні господарства.

Селяни с. Романівки зробили заворушення в 1905 році проти царизму і поміщика Мезенцева. Організатором заворушення був селянин Осадчук Микола Петрович. Після перемоги Жовтневої революції багато бідних селян увійшли до складу Червоної Армії і брали участь у громадянській війні. Саме село Романівка, не було місцем боїв. Основні бої проходили за Новоград – Волинськом, але через село проходили частини Червоної Армії, які вели боротьбу проти німецьких окупантів, гетьманців, особливо запеклі бої були проти війська буржуазно – поміщицької Польщі. Романівка декілька разів переходила з рук у руки під час боїв з Польським військом. В приміщенні школи села Романівки стояв штаб однієї з дивізій першої кінної армії Будьоного.

За даних Житомирського обласного архіву “Боротьба трудящих Волині за Радянську владу в 1917 – 1920р.” встановлено, що 22липня 1920 році в Романівці приймається резолюція про всебічну підтримку Радянської влади. Почесним головою зборів був обраний В.І. Ленін.

Романівка мала тісний зв'язок з радянськими партійними організаціями м. Новоград– Волинська. Як приклад такого зв'язку за архівними документами “Протокол сільських Рад Новоград – Волинського району”, фонд 100, опис№33.22 лютого 1925р. відбулись загальні збори с. Романівки. На зборах було присутніх 480 громадян села і 60 курсантів рад парт школи з Новоград – Волинська. На цих зборах було прийнято культшефство курсантами над селом Романівкою. В 1930 році був створений колгосп, який носив назву “Хлібороб”. Заможні господарства були ліквідовані, а сім'ї заможних селян були вислані у віддалені райони країни.

Будівля гарнізоннобудинку Червоної Армії – неформальна пам'ятка архітектури, споруджена у другій пол. 1930-х рр. в стилі тоді модного функціоналізму (американського стилю). Зовні будівля добре зберігалася і є двійником подібного будинку Червоної Армії в смт. Ярунь того ж району. Враховуючи нестандартне архітектурне рішення і

вік споруди, вона заслуговує на офіційний статус пам'ятки архітектури.
Знаходиться в центрі села
[21.с.384].

Будівля стаціонарної дизельної електростанції, була, очевидно, споруджена в комплексі з БЧА для забезпечення його електроенергією.

Голодомор

Україна в 1932 –1933 роках пережила страшну трагедію – Голодний Мор, який забрав життя мільйонів наших земляків. Жорстокість Голодомору полягає перед усім у тому, що голод не був наслідком стихійного лиха, посухи або неврожаю, він став результатом навмисної політики більшовицького режиму. Шляхом насильницького вилучення продовольства, блокади сіл та цілих районів, заборони виїзду за межі охопленої голодом України, згортання сільської торгівлі, репресій супроти незгодних тоталітарна система створила для українців умови, які були несумісні з життям.

Для поліщуків цей голод не був новиною. Недоїдання і напівголод вони пережили у 1921 – 1922 роках, голод – у 1925-му. Але за тих часів це горе було не таке відчутне, а головне – не призвело до масової смерті. Та й за тривалістю ті голодування були короткими та змінювалися на терпимий стан існування. Голод же, що розразивсь наприкінці 1931 року, набув не лише масового, але й гострого характеру, що боляче вдарив по людності, а найголовніше – він не проминув, як попередні, а переріс у повальний голодомор.

Про те, що у районі вже розповсюдилась біда, райком вперше доносив у область 18 березня 1933 року. Під грифом “цілком таємно” він доповідав, що “випадки гострого недоїдання протягом останнього часу (тижня) встановлено у Романівці. Зареєстровано 7 випадків” [12].

Список жителів села які постраждали під час голодомору:

- Одноосібник Оксанчук Михайло мав сім'ю з семи чоловік та 6 га поля. Їжа у них закінчилася й діти “жебракували”.

- Сім'я Новоселецької складалася з чотирьох осіб. Про господаря не пишеться нічого. Мали 4 га землі, яку здавали в оренду, бо не мали змоги обробити самотужки: ця сім'я, як йдеться у звіті, була непрацездатною.
- Вдова Тітор годувала ще двох дітей та матір. Крім неї, решта членів сім'ї – непрацездатні. Була одноосібницею. Продала корову (напевно, податку примусили).
- Брацюк Тимофій, одноосібник. Агітував проти колгоспів. Навесні 1932 року мав недосів (напевно, усе повигрібали бук сирники). Діти хворіли від недоїдання.
- ФільковХоть, одноосібник. Мав 6 га землі та шістьох дітей. Тепер сам, і двоє дітей лежали хворі.
- Брацюк Архип, одноосібник. Раніше був у колгоспі, але згодом вийшов і забрав із собою свою корову. Його за це засудили, посадили у ДОПР, і поле нікому було обробити. Тепер всі голодували (число голодуючих не зазначено).
- Борсученко Петро, одноосібник, бідняк. Мав 3 га землі дев'ятьох чоловік в сім'ї, корову, проте не мав ані харчів, ані насіння для посіву. Усі члени його сім'ї злягли від недоїдання, і сам він був уже непрацездатним (“останні дні не ходить”) [36.с.25].

26 березня 1933р.Бур'янов доповідав обкомові, що у Романівці голодують 20 сімей, разом 85 людей, з них – госпіталізації потребують 16 осіб, у тому числі 14 дітей. Решті потрібне будь – яке харчування. Для 85 голоднихрайфонд видав як допомогу 5 фунтів борошна та 25 фунтів цукру(вийшло по 1 кг борошна і 120 грам цукру на одну голодуючу людину.

Найважчий хрест несли діти. Насамперед, вони мали найслабший, найбільш уразливий організм. Як видно зі звіту райкому, діти становили більшість з групи ризику, що потерпала від ускладнень і хвороб, породжених тривалим голодуванням. Так, у звіті за 18 березня 1933 року зазначається, що серед тих, кого голод призвів до хвороб, у більшості є

діти. У сім'ї Брацюка Тимофія з Романівки слабують саме вони, у Фількова хворіють він і двоє дітей.

Свавілля комуністичних чиновників не знало меж. Один час уповноваженим у Романівці був заввідділом райкому з агітації, Опанасюк. У селі проживав один дуже роботящий одноосібник. Він рано впорався на своєму полі, і будучи доброзичливим, узявся допомогти сіяти іншим, хоча це й не входило до його обов'язків. Але влада сприйняли таке негативно, і коли він запізнився на поле, оштрафували його на 200 рублів. Таких грошей селянин не мав. Тоді у нього під заставу забрали корову, відвели у колгосп й там протримали 6 місяців, після чого, окрім штрафу, стали від нього вимагати ще і 300 рублів за сіно, яке з'їла корова, хоча вони з неї протягом цього часу молоко видоювали для себе. Влада обдурювала селян на кожному кроці [13].

Жертви і очевидці свідчать:

- “Голод, я пам'ятаю. Тоді усе забирала влада, але ще й був неврожай. Брало якесь начальство. Документів вони не показували. Приходили по 2-3 чоловіки – наші люди, яких посилали. Ходили днем і ніччю, більше днем, і то багато разів. Брали худобу і зерно. Від них ховали все у ліжку під дітей, але і там знаходили. Діти плакали, а вони їх відпихали. Від них нічого не можна було заховати – все шукали кругом. Людей гонили в колгосп. Люди не хотіли, але їх заставляли, а хто відмовлявся, то висилали. Почали вимирати ще в 1932 році. Їли глину картоплю, рвали щавель, ходили просити у багатих. З листя ліпили і пекли коржі. Пам'ятаю, як ми мучились, коли їли коржі з полови льону. Ми казали: як батько помре, то й ми помremo. Не знаю скільки померло але багато. Пам'ятаю, як баба Хіма сама хоронила своїх дітей Ганю, Катю. Тоді кожен свого ніс у рядні на кладовище. Там хоронили. Над тими людьми немає ні хреста, ні пам'ятника. Я розказую про голод своїм дітям і внукам, а хто винен у ньому – не знаю”.

Карпішина Лідія Григорівна 1924 р. н.

- Тоді неврожай був,але і влада забирала усе у людей. Приходили два – три чоловіка по два – три рази, шукали кругом. Пам'ятаю , що казали Ксютиха, Смітчиха, баба Ганя Дзюбанка. Від влади ховали усе, де могли . Пам'ятаю, як батько закопав бочку з зерном і в нас не знайшли, тільки забрали що було в хаті. Під дітей ховали пшоно, але і там забирали, відпихали дітей. Забирали коней. Під час голодомору люди їли гнилу картоплю, щавель, з липи листя, ловили зайців, їжаків, диких качок [12.с.124].

Тинна Ольга Левківна 1924 р.н.

Друга світова війна

У роки Другої світової війни проти німецько – фашистських загарбників, билосся 211 жителів села. У боях з ворогом загинуло 120 чоловік.

У другій половині 1930-х на поч. 1940-х рр. біля села дислокувалась велика військова частина дальньої бомбардувальної авіації.

Так, прийшов довгоочікуваний мир. За Перемогу і мир боровся весь народ України, збройні сили, партизани і підпільники. За мир віддали життя мільйони людей. Для кожного з нас свято Перемоги, найдорожче, бо, мабуть, нема сім'ї у якій найтяжча війна в історії людства не залишила своїх скорбних пам'ятних слідів [11.с.88].

Наш народ ніколи не забуде тих 1418 днів і ночей війни коли кожного дня йшло в небуття понад 13 тисяч чоловік.[13.с.245].

На братській могилі воїнів – визволителів села від гітлерівської окупації встановлено обеліск Слави. На цьому обеліску викарбовано імена тих жителів села, які не повернулися із фронту, загинули захищаючи рідну землю.

1950-х рр., в селі розміщувалась центральна садиба колгоспу ім.. Димитрова, який оброблялось 1,3 тис. га земельних угідь, у т.ч. 0,9 тис. га орної землі, 147 га лісу, 60 га саду. Провідними культурами була

пшениця, жито, льон та картопля, розвивалося тваринництво м'ясо-молочного напрямку.

Працювала середня школа, де працювало 27 учителів, і навчалось 400 учнів, працював будинок культури на 500 місць, бібліотека з книжковим фондом 9.3 тис. примірників, дільнична лікарня, дитячі ясла, амбулаторія, аптека, два магазини, майстерня побутового обслуговування, відділення зв'язку

Сучасна Романівка

Романівка – село, центр Брониківської сільської Ради. Розташована за 11 км. від районного центру Новоград – Волинська, та за 9 км від залізничної станції. За даними 2016 р. в селі нараховується 285 дворів, населення 61 чоловік.

Романівка – село, яке лежить в низовині, дивлячись з двох пагорбів, яке воно велике і прекрасне від зелені. Наше село, так як і інші села, пережило процвітання і занепад. Довгі роки після розпаду Радянського Союзу земля наша заросла лісом, кущами, бур'янами. Після розпаду радгоспу “Світанок” все почало занепадати, руйнуватись, багато споруд стерлися з лиця землі. Землі й майно радгоспу були розпайовані людям, які там працювали.

На даний час знайшлася людина, якій не байдуже наше село, адже в ньому проживають і проживали його рідні. Корпорація “Сварог Вест Груп” на території Романівки, взявши в оренду 500 га землі, а також садок, збирають щороку непогані врожаї нових сортів пшениці “спельта” і гарбуза “штирський”.

За перші три роки співпраці з Брониківською сільрадою в селі з'явилися нові бетонні паркани біля приміщень сільської ради, будинку культури, амбулаторії АЗСПМ, та на кладовищі, провели освітлення вулиць, збудували автобусні зупинки, відбулося ремонтування доріг, приведено в порядок кладовище. Шість років тому назад 2009 році, проведено газ, за кошти жителів села.

На жаль в селі не залишилось школи, садочка, аптеки, стаціонарної лікарні. Наші діти змушені ходити в школу та садочок до сусідніх сіл.

На даний час в селі є сільська Рада, будинок культури в приміщенні якого знаходиться бібліотека з книжковим фондом 8949 тис. примірників, діюча Михайлівська церква. Також село має амбулаторію яка обслуговує не тільки наше село, а і прилеглі до нас села. Маємо два магазини, відділення зв'язку, автобусного перевізника, а також біля будинку культури був збудований дитячий майданчик

В незруйнованих приміщеннях, що залишились від радгоспу, працюють приватні підприємці. Функціонують пилорама, млин, продовжується виготовлення пам'ятників. ставки здані в оренду, їх розчистили, привели до належного стану, запустили рибу.

1.2. Відображення краси рідного краю в творчості відомих митців

Звягельщина (Новоград – Волинщина) здавна привертала увагу істориків і краєзнавців. Чимало з них пов'язували свої наукові інтереси з цим краєм. Перші згадки про місто зустрічаємо на сторінках таких поважних історичних джерел, як “Літопис руський” (за Іпатським списком), переклад якого українською здійснив і видав з коментарями у наш час Л. Махновець [15.с.7 - 9.]. Зерна любові до історії і культури надслучанського краю були посіяні 70 - і роки XIX століття родиною Косачів - Драгоманових. Їх невтомна праця на ниві вивчення й популяризації пам'яток духовної культури краю, згодом проросли стиглим колоссям у діяннях і подвижницькому житті їх геніальної дочки Лесі Українки, в самовідданому труді наступних поколінь дослідників Волині.

У 60 - і роки XIX ст. прогресивна волинська інтелігенція відчайдушно шукала шляхи реалізації своїх високих задумів та ідеалів. Саме в цей час у представників місцевої інтелігенції формується стійкий інтерес до минулого рідного краю. Висока мета – вивести народ з принизливого становища і темряви шляхом просвітництва – надихала відомих і зовсім маловідомих волинських краєзнавців на подвижницьку діяльність. Об'єднуючим і координуючим центром для краєзнавців у другій половині XIX ст. став Волинський губернський статистичний комітет. Активну участь у його роботі брав Петро Антонович Косач, батько Лесі Українки. Яскравий слід у краєзнавчому дослідженні краю залишила і дружина Петра Косача - Ольга Петрівна Драгоманова - Косач, більш відома як Олена Пчілка. Зібраний нею на Волині фольклор, тексти народних пісень, зразки вишивання тканин, писанок мали велике наукове значення.

Добре відомо, яку роль у творчій і життєвій долі Лесі Українки відіграла Звягельщина. Протягом всього життя Леся Українка збирала фольклорні та етнографічні матеріали краю. У 1903р. у Києві, Товариство

дослідників Волині випустило збірник “Дитячі ігри, пісні й казки з Ковельщини, Лушини і Зв’ягельщини на Волині”, зібрані Лесею Українкою, покладені на музику Климентом Квіткою. Справа в тім, що у 1900 році центром науково-краєзнавчих досліджень в регіоні стало Товариство дослідників Волині в Житомирі. Діяльність товариства була комплексною, адже охоплювала такі сфери наукових інтересів, як вивчення історії, етнографії, природи Волині.

У Новоград - Волинському працювало регіональне відділення товариства. Дійсними членами цієї наукової організації були, зокрема, представники Новоград-Волинського осередку В. О. Абрамов, А. Й. Вольський, К. Ф. Голонзовський, Л. Д. Деєв, Е. Й. Жуковська, К. О. Королівська, Й. Л. Мечніковський, І. М. Михайлов. М. А. Миколаївський, І. І. Павловський, М. А. Сватковський та інші. Крім місцевих дослідників і краєзнавців, у різний час до проблем вивчення історії Звягельщини та літописної Болохівщини зверталось не одне покоління відомих дослідників. Першовідкривачем літописної Болохівської землі, до якої входила Звягельщина, ще у 1840 році став російський історик М. Карамзін.

В подальшому, Звягельщині присвячували свої дослідницькі праці всесвітньо відомі історики: П. П. Чубинський, В. Б. Антонович, М. С. Грушевський. М. П. Дашкевич, М. К. Каргер. П. А. Раппопорт. Л. В. Баженов. І. С. Винокур. Відомі краєзнавці С. А. Липко, К. І. Терешук та ін.. Праця В., Б. Антоновича “Археологическая карта Волынской губернии” не втратила свого значення й до сьогодні. Зазначимо, що свою фундаментальну роботу вчений зміг підготувати за сприяння широкого загалу місцевих краєзнавців і археологів, а також таких відомих дослідників, як В. Люба-Радзимінський, І. Коперницький. О. Ставровський, С. Гамченко та інші.

1869 року через Новоград – Волинський і долину Случі пролягли шляхи дослідницької експедиції під керівництвом П. П. Чубинського. Згодом зібрані матеріали про край побачили світ у його фундаментальній

сеमितомній праці “Труды этнографической экспедиции Юго–Западный край”. Професор Київського університету св. Володимира, уродженець Житомирщини М. П. Дашкевич, на III - у Археологічному з'їзді оприлюднив доповідь “Болоховская земля и ее значение в русской истории”, яка заклала теоретичні засади наукового болоховознавства.

У 50-х роках ХХ ст. археологічні дослідження на Звягельщині здійснював також наш земляк: доктор історичних наук, професор Кам'янець-Подільського університету, відомий археолог І. С. Винокур (1930-2006). Серед сучасних археологів найбільший внесок у дослідження Болохівської землі зробили О. І. Журко, Б. А. Прищеп, Л. І. Виногородська, Б. А. Звіздецький. Саме завдячуючи розкопкам останнього за списком археолога, вдалося виявити локалізацію стародавнього Возвягеля (Звягеля) і відшукати безцінні артефакти, які уточнюють вік його заснування.

На жаль, середньовічний період історії Звягеля поки що у багатьох відношеннях залишається “білою плямою” і потребує спільних зусиль вчених і краєзнавців у його дослідженні, в тому числі й опрацювання архівів, що зберігаються в Польщі.

Ці прогалини великою мірою пояснюються тим, що за радянських часів представники історичної науки і краєзнавці за вказівкою “згори” віддавали перевагу насамперед висвітленню подій після 1917 року, сумлінно їх оспівуючи. Відповідні установи ретельно “фільтрували” решту матеріалів, тож інформація доходила до читача вже, як правило, у вкрай спотвореному вигляді. А ще без цінну джерельну базу “допомогли” знищити війни й лихоліття.

Внаслідок перебудовчих процесів, що почалися після 1985 року, краєзнавчий рух в Україні, й на Житомирщині зокрема, набув нової якості. 5 січня 1990 року було створено Житомирське науково - краєзнавче товариство дослідників Волині, його осередки в містах і

районах області, а згодом і в Україні та деяких країнах близького й далекого зарубіжжя [3.с.12].

У листопаді 1993року відбулася установча конференція Новоград - Волинського регіонального краєзнавчого товариства, яке очолив В. В. Вітренко. У пошуково – дослідницьку роботу активно включилися Л. Г. Коган, В. С. Ваховський, І. Л. Тригуб, Л. Д. Наумець, В. О. Римська, Ю. Н. Загривий, Ж. І. Василенко, Л. А. Антошевська. Спільними зусиллями цих дослідників та їх колег відновлюються маловідомі сторінки історії краю[35.с.3].

1.3. Життя і творчість поета – пісняра Петра Петровича Фатенка. Збірка “Пісні мого серця”

Коли на нашу землю чорною ходою прийшла Друга світова війна, принесла вона, як не дивно, не лише горе – у с. Білозір’ї на Черкащині, в родині працелюбів Петра і Марії Фатенків саме тоді, 21 червня 1941 року, народився син. Батько на той час навіть не знав про те, що має сина, бо його призвали на військову службу ще до початку війни. Тож лише у 1944-му, після визволення села, дружина надіслала йому на фронт листа з фотографією сина. А з тим маленьким фото на грудях, як із найдорожчою реліквією, Петро Васильович пройшов аж до Австрії, лише у 1947-му хлопчик вперше зміг обійняти найдорожчу у своєму житті людину – тата.

Після війни у родині Петрика невдовзі теж з'явилося ще троє братиків і дві сестрички нині вони всі так і живуть на Черкащині. А от пісня, здається, ніколи не стихала у їхній хатині, у мами, Марії Гнатівни, чудово співала народні пісні, церковні псалми, тому слух і голос в неї був бездоганний. А від густого батькового баритону, за спогадами Петра Петровича, нерідко аж лампа дрижала. Своїми духовними скарбами наділили батьки щедро усіх своїх дітей. А вже баян Петро опанував самотужки. А було це так – у селі на той час було двоє музикантів-самоучок, котрих кликали на всі родинні свята. Одного разу після весілля в сусідів семирічний Петро уздрів залишену з учора дядьком Миколою Майтулою гармошку, і серце тьохнуло: спробую! Поставив на сторожі коло дверей сусідську дівчинку, а сам пробіг пальцями по ладах. Акорди піддалися, по нотах навіть вдалося дібрати щось подібне до мелодії... Захоплений звуками, що виходили з-під його рук, хлопчик не помітив, що за ним спостерігає той самий дядько Майтула, який уже за те, що хтось торкнувся 148 до гармошки, міг спокійно надавати запотиличників. Коли на хвильку підняв голову від інструменту і побачив власника гармошки, хлопець занімів у передчутті покарання. Натомість старий музика усміхнувся: «Ти будеш грати, у тебе вийде, от

побачиш». Так воно і сталося: подальше своє життя Петро Фатенко супроводжував не лише піснею, а й грою на баяні, яку досягнув без жодного дня спеціальної музичної освіти.

У 1960-му році був призваний до армії. Звичайно, тоді молодий юнак навіть не міг уявити, що військове життя стане його покликанням. У 1966 р. відмінно закінчив Рязанське військово-автомобільне училище, після чого потрапив за направленням до групи радянських військ у Німеччині.

З 1982 р. родина Петра Петровича Фатенка живе у Зв'язелі на Поліссі – і цей райський куточок України він не змінив навіть на рідний край, куди мав змогу повернутися, вийшовши на пенсію. За свідченнями ентузіаста-аматора тримала його тут пісня. На посаді начальника місцевого Будинку офіцерів він познайомився з композитором Іваном Мамайчуком, котрий тоді був директором Будинку культури, що дало поштовх до творчої пісенності: почав писати пісні, вірші, хоча, як визнає, перші з них були не дуже вдалимими. Зате культурно-громадське життя набуло небаченого розквіту: організував хор ветеранів, котрий діє дотепер і радує зв'язельчан чудовою якістю виконання; створив при Будинку офіцерів жіночий ансамбль «Райдуга»; співав з естрадно-симфонічним оркестром при Будинку культури.

Після звільнення у запас майор Фатенко працював у районній кіномережі, але з піснею не поривав. Тож коли 90-х роках на пісенному обрії України з'явився гурт «Явір», учасниками тріо стали Леонід Герус, Петро Краєвський і Петро Фатенко. На 750-річчя Корця, куди їх запросили на виступ, вони вже їхали квітетом «Хміль»: така назва спала на думку Петру Петровичу і прижилася як найбільш влучна. Відтоді гурт «Хміль» заворожує вже багато років публіку не лише поліського краю: збирають вони громи аплодисментів і на обласних, і на всеукраїнських фестивалях та оглядах. Свої творчі надбання Петро Фатенко вже виклав у двох книжках: «Пісні мого серця» та «Душа живе 149 у пісні». Про вклад у пісенний доробок рідного краю Заслуженого

працівника культури України П. П. Фатенка годі й говорити, бо важко перебільшити його значення. Нині він готує до друку наступну книгу під назвою «Співають серце і душа» [5.с.11].

Збірка пісень та поезій Петра Фатенка «Пісні мого серця» містить три розділи: «Земля, яку так люблю», «Пісні про спалені села», «Родинне джерело». Ліричний, чуттєвий хист поета-пісняря щедро вилився у прекрасних піснях, присвячених рідній Україні, красі нашого краю, окремим селам району. Автор у сповіді наприкінці збірки зазначає: «Я дуже вдячний долі, що вона звела мене з цим чудовим краєм – Новоград-Волинщиною». Велика творча дружба поєднувала Петра Фатенка з місцевим композитором, працівником культури України Іваном Мамайчуком. І у збірці поета розкрито ще одну сторінку пісенної творчості Івана Федоровича: пісні, музику до яких написав композитор, – «Звягельська наша земля», «Шумлять ліси», «Голубкою пісня зліта», «Хмелю ти наш зелененький», «Слався, козацький рідний краю!» та цілий цикл пісень, присвячений спаленим в часі Другої світової війни селам [28;6]. Біль народу поет пропустив через своє серце і вихлюпнув його у меморіальних піснях. У збірнику «Пісні мого серця» є й пісня, яку Петро Фатенко разом з місцевим композитором Сергієм Наумовим присвятили самому Івану Мамайчуку – «Не сумуйте за мною». У ній розтривожене горем втрати серце поета через уста композитора промовляє до всіх нас:

В моїм серці струна обірвалась ,

Україну любив, як умів.

Пісня в душах людей відізналась

Серед рідних полів і лісів.

До багатьох пісень, що увійшли до збірки, написано музику обдарованими творчими особистостями Новоград-Волинщини, такими, як Ігор Завгородній, Борис Смірнов, Микола Куркач, Михайло Айдебалов, Сергій Марчук, Віктор Адамович, Юрій Лагасюк,

Володимир Данильчук та інші. Це вони відчули у 150 віршах Петра Петровича музичність і мелодійність, і тому за їх допомогою, як пише сам автор, його твори стали піснями. Найкращими серед них, що можуть зайняти гідне місце в репертуарі багатьох пісенних колективів, є «Зустріч з мамою» В. Адамовича, «Сільський оркестр» та «Калинові острови» на музику С. Наумова, «Мамин рушник», «Материнське серце», «Дві сестри на Поліссі живуть», музику до яких написав І. Завгородній, «Бабине літо» на музику Ю. Лагасюка [29.с.6].

Петро Фатенко багато уваги приділяє у своїй творчості вічній темі кохання. Певно, вірна лебедина любов його батьків, котрі виростили шістьох дітей, наклала відбиток щирості й любові у серці поета. Та і щасливе життя із дружиною Мариною дало йому право гідно оцінити вірність і повагу близької людини, що звучать у щирих словах-сповіді: Моя єдина і чарівна, Віддамтоді усе, що в мене є. Весна цвіте, краса єдина в моїм житті Твоя любов цвіте... На запитання, чи залишилося у його житті ще щось недосягнуте, Петро Фатенко відповідає оптимістично: «Останній вірш у мене так і не написаний» [17.с.4].

Маючи численні грамоти, дипломи і загальне визнання, головною нагородою життя ця людина вважає одне: що його пісні співають люди, що йдуть ці пісні, написані від щирої душі, до людських сердець.

Розділ 2. Творча частина

2.1. Ескізні пошуки композиції творчої роботи

Ескізування завжди було і є невід'ємною частиною в процесі створення художнього образу. Вважається, що створення ескізів та збір інформації складають понад третину загального часу виконання. Під час даного етапу вирішуються основні питання композиційного вирішення. Ескіз вирішує найбільш важливі питання, без яких не може обійтися жодна композиція:

- сюжетний задум;
- ідею твору;
- виразність образів.

Завдання що вирішувались під час виконання ескізу:

- визначався розмір та формат майбутньої роботи;
- розміщувалася загальна маса всієї композиції на заданому форматі, з урахуванням гармонійної рівноваги по краям аркушу;
- визначалось тональне вирішення кольорів, від найсвітліших тонів до темніших;
- визначалася кольорова гама, колорит майбутнього твору.

Вибравши тему і сюжет, відповідну ідею, ми почали втілювати його на папері. Головну роль у цьому процесі відігравала композиція, виразність, і форма. Виконання ескізу ми будували на вивченні конкретних даних навколишньої дійсності, історичних відомостей, замальовок. Розкриваючи всю сутність рідного краю, потрібно було усвідомити послідовність творчої роботи над композицією, і націлитись на вибір композиційних елементів для відображення теми. Компонуючи сюжет, насамперед потрібно виконати кілька ескізів, різних за змістом та розміщенням головних елементів художнього образу. Ескізи виконувалися на окремому аркуші паперу, на якому були перші начерки, що розпочались з фігури дівчини (1.1.). Вона і стала композиційним центром нашої роботи. Відштовхуючись від самої

фігури, розробили тло. Для втілення художньої ідеї ми зобразили фігуру дівчини в образі лісової мавки, серед дерев і рослин, які гармонійно переплітаються з самою фігурою. Формат роботи ми вирішили зробити прямокутним, на нашу думку це було найкращим композиційним вирішенням. На визначеному форматі спочатку, тонкими лініями намічали фігуру дівчини а потім розміщували деталі малюнка: дерева, рослини, яблука, квіти, уточнювалася форма і пропорції всіх елементів композиції, здійснювалося просторове і тонове вирішення(2.1.).

Добудова основного ескізу композиції починалася із перенесення композиції, що знайдена в маленькому ескізі, на великий формат.

2.2. Особливості композиційно – пластичного вирішення

Композиція в перекладі з латинської тлумачиться як “складання, поєднання чого – небуть”. Людина яка працює над художнім твором, об'єднує частини так, щоб вони утворили єдине ціле. Наявність цілого – це є першим законом композиції. Ціле складається із частин, ці частини знаходяться в певному співвідношенні за величиною один з одним, як саме розташовані ці частини пов'язано з поняттям симетрії. Частини цілого повторюються або певним чином чергуються, і нарешті, частини об'єднуються навколо головного (в картині це головна дійова особа) елементу.

Створюючи композицію, необхідно визначити, що буде головним в картині і як виділити це головне, тобто, сюжетно-композиційний центр, який часто також називають “смісловим центром” або “зоровим центром” картини. Звичайно, в сюжеті не все однаково важливо, і другорядні частини підкоряються головному. Центр композиції включає сюжетну зав'язку, основну дію і головних дійових осіб. Композиційний центр повинен, в першу чергу, привертати увагу. Центр виділяється освітленістю, кольором, укрупненням зображення, контрастами і іншими засобами [33].

П'ять головних законів композиції, які повинен знати кожен митець:

- 1) закон симетрії;
- 2) закон пропорцій;
- 3) закон цілісності;
- 4) закон ритму;
- 5) закон головного в цілому.

Симетрія є однією із найбільш вагомих засобів організації форм в композиції, яка сприяє цілісності сприйняття – закономірне розташування елементів відносно центру або ж осі. В нашій роботі симетрію можна спостерігати в тілі людини, дерев, листя, яблук. Симетрія вносить у мистецькі твір порядок, закінченість, цілісність.

Статистична симетрія вважається тоді, коли права частина картини, симетрична лівій частині, ніби дзеркальне відображення. Така композиція часто зустрічається в фресках, орнаментах релігійного спрямування. Окрім статичної симетрії, існує і динамічна симетрія в якій немає повного дзеркального відображення. Врівноважити симетричну композицію набагато простіше, ніж асиметричну, і досягти цього можна простими засобами, оскільки симетрія вже створює основу для композиційної рівноваги. Врівноважити асиметричну композицію можливо за допомогою таких засобів як, фактура, колір і насиченість, орієнтація на площині, форма і конфігурація, а також врівноваження можна досягти завдяки нюансу, контрасту і масштабу.

Цілісність, ми можемо бачити коли є гармонія. Саме вона є зв'язком різних частин що об'єднуються в єдине ціле, цей зв'язок є складним та різноманітним. Тому, поєднуючи різні елементи в гармонійну композицію необхідно, щоб композиція була єдина. Це має бути відображено в єдності пластичного рішення, образного розкриття теми, колористичного і фактурного рішення. Кожен елемент в картині має логічно взаємодіяти з іншими елементами та виконувати свою роль, без якої неможливо було б гармонійне завершення композиції. [31.с.140].

Продовжуючи тему єдності цілісного твору, зрозуміло, що пропорції і є тим засобом, в основі якого закладена ідея співвідношення цілого і складових частин. Пропорцією можемо вважати, співвідношення частин цілого між собою. Необхідно зазначити, що проблема знаходження пропорцій – одна з найскладніших художніх проблем, що вимагають осмислення.

Ритм є одним із засобів, що найчастіше використовується для побудови гармонійної композиції. У самій природі вже закладений ритм. Природний ритм, як відображення закономірностей реального світу, увійшов у всі види мистецтва і став одним з головних засобів організації художньої форми. Композиція в мистецтві та композиція в природі

знаходяться в тісному зв'язку. Ритмічний рух не обов'язково має бути горизонтальним, він може розвиватися і по спіралі.

Ритм може бути простим або складним. Простий ритм повторює одні і ті самі форми, складний – повторює групи форм. Композиційний ритм складається мінімум з трьох елементів, ритмічний ряд – з чотирьох і більше. Якщо ритм – це обов'язково зміна або, можна сказати, рух, то повторення без зміни – метр. Якщо розвиток ритму в композиції має межі, то метрична композиція може повторюватися нескінченно. Згодом переконаєшся, що в основі будь-якої творчості лежить композиція, що все починається і закінчується нею, що в ній сфокусовані всі складові ремесла. Вона може бути елементарною, а може бути вивірена математичною логікою, підпорядкованою інтуїції художника [34.с.208].

Опрацьовуючи дану тему на етапі графічного ескізування, ми звернулися до природних рослинних мотивів, зокрема таких, як дерева, листя, яблука, квіти. Композиційним акцентом слугує постать дівчини, яка асоціюється з матінкою-землею, що дає життя чомусь новому. В результаті тривалих композиційних пошуків вона гармонійно переплітається з рослинними елементами композиції. Особливо хотілось втілити в роботі як можна більше різних видів різьблення, головним чином у рельєфі. Тому ми зупинили свій вибір на рельєфному декоративному панно з масиву деревини.

2.3. Відображення художнього образу в проекті

Художній образ — краплина, у якій видно цілий світ.

Антон Чехов

Художній образ є основою будь-якого різновиду мистецтва. Художній образ поєднує реальний світ і творчий задум митця, художній вимисел, уявлення (ідею) або конкретне, індивідуальне втілення у предметах, явищах.

Для розуміння художнього образу важливо не тільки те, який зміст у ньому втілено ідею чи уявлення, а й те, як він створений, які засоби використовує митець для увиразнення образу, наприклад, портрет або пейзаж. Потрібно враховувати й співвідношення одного художнього образу з іншими, його зміни в процесі розвитку сюжету твору.

Художній образ, він є особливим засобом пізнання світу та людини, може втілювати духовний ідеал митця, народу, епохи, людства.

За змістом розрізняють такі види художніх образів:

образи – персонажі;

образи–предмети;

образи-описи (зображення природи, помешкання, міста);

образи автора, розповідача, читача.

Втіленню задуму в художній твір сприяє матеріал і “мова” мистецтва. Матеріал бере активну участь в характеристиці образу, допомагає виразити задум і при цьому розкриває власну красу, природну властивість.

Художній образ містить усе багатство творця. Що яскравішою, значнішою є ця особистість, то значнішим буває саме творіння [30].

Робота над проектом. Підібрали формат проекту, який най більше підійшов для відображення творчої роботи. Взявши дошку для проекту в майстерні, необхідно підібрати папір під проект, який також буде мати найвідповідніший вигляд, відносно кольору деревини. Обираємо звичайний білий, що являється найкращим кольором та красиво

виглядає у поєднанні з іншими. Перед початком натягування паперу на проект, готуємо зручне робоче місце та інструменти, які нам знадобляться.

Для натягування паперу на планшет знадобиться: клей ПВА, склянка з водою, кнопки для закріплення паперу. Для акварелі необхідний спеціальний акварельний папір. Для олівцевої роботи підійде звичайний ватман [27.с.78]. Місце, на якому буде натягуватись папір на планшет, повинно бути чистим і рівним. Кладемо аркуш паперу шорсткою поверхнею вниз. Наливаємо чисту воду на аркуш і змочуємо, не залишаючи сухих ділянок. Залишаємо папір намокати на 5-10 хвилин. Час залежить від товщини і якості паперу. Далі потрібно злегка розгладити папір для видалення зайвої рідини. Кладемо планшет на середину вологого аркуша, намочуємо торець планшета клеєм, робимо це дуже акуратно, щоб не підтікало під планшет, піднімаємо край паперу і загинаємо його на торець планшета, приклеюючи.

Натягуємо папір на кути планшета. Для цього, промажемо клеєм торець планшета і кутовий згин паперу. Акуратно загинаємо, не забуваючи, що папір мокрий і легко рветься. Переходимо до наступних кутів планшета. Всі кути повторюємо таким же чином.

Зверху на планшет наносимо клей, торець не змащуємо. Загинаємо папір так, як загинали по довгим сторонам планшета. Притискаємо з торців, щоб вийшов прямий кут.

Планшет кладемо в горизонтальне положення. Чекаємо повного висихання паперу і клею, не користуючись обігрівальними приладами. Природний спосіб сушіння, в горизонтальному положенні, дозволить планшету висохнути рівномірно. В іншому випадку – з одного кута планшета папір злізе.

Приступаємо до перенесення ескізу на проект. Взявши остаточно затверджений ескіз,(3.1.) розділяємо його на частини, находимо середню лінію роботи, помітивши її повздовж та впоперек. Щоб точно перенести на проект роботу, розграфлені лінії відміряємо, та збільшуємо на проєкті

в декілька разів. Визначаємо розмір основних частин, та де вони мають знаходитися. Для початку, наводимо прямокутні контури роботи, щоб правильно закомпонувати роботу на планшет, в середині легким натисканням олівця, малюємо фігуру дівчини,. Легеньким рухом руки, намічаємо контури рослин, фруктів та дерев. Впевнившись, що усе вірно намальовано, починаємо детально вимальовувати композицію роботи варто стежити за ескізом. Додавши всі головні елементи ми підходимо до роботи над деталями. Останнім етапом перед нанесенням фарби на папір буде стирання зайвих ліній.

Приступивши до роботи з кольорами, звертаємо увагу на їхній спектр, від якого будемо в подальшому підбирати відтінки. Для розмалювання роботи використовуємо акварельні фарби.

Поняття "акварель" має кілька значень. Перше - це вид живопису водорозчинними фарбами. Іншими словами, фарбами, які розчиняються у звичайній воді, утворюючи напівпрозору речовину з невеликою кількістю фарбувального пігменту. Це дозволяє створити неймовірний ефект легкості і тонкої градації кольору. Від цього і пішла назва певного процесу в техніці живопису – акварельний [23.с.384].

Техніка використання акварельних фарб потребує чистої води, щільного паперу. Так як формат проекту не малий, потрібно підготувати зручне місце. Оскільки дипломна робота виконується в дереві, потрібно підібрати всі відтінки коричневого кольору, щоб вона була схожа до оригіналу. По закінченню з акварельними фарбами, доводимо проект до завершення кольоровими олівцями(9.1.).

Розділ 3. Технологічна частина

3.1. Інструменти та матеріали, для виконання творчої частини дипломної роботи

З давніх часів деревина була улюбленим і цінним матеріалом для людини. Вона міцна й пружна, має невелику питому вагу. Глибоке розуміння й знання властивостей деревини та інших матеріалів в усі часи залишалися незмінною основою народного мистецтва[18.с.52].

Всі породи дерева умовно поділяються за твердістю на три групи: м'які, тверді і дуже тверді . Краще всього починати роботу з м'якими породами: липою, вільхою, осикою. Тверді - береза, груша, горіх, бук, клен. Дуже тверді - дуб, граб.

Потрапивши до рук істинного майстра, дерево набувало друге життя. Різьбленням прикрашали житла і кораблі, меблі, посуд, знаряддя праці. Мистецтво художньої обробки деревини – явище унікальне, подаривши світу прекрасні архітектурні пам'ятники. На стінах слов'янських святилищ зображувалися люди, птахи, звірі, які, за свідченням літопису, здавалося, мали життям. Майстри художньої обробки деревини володіли невичерпною фантазією, відмінним знанням матеріалу, почуттям прекрасного, що й дозволяло їм у кожній роботі – від величного храму до дерев'яної іграшки, створювати справжні твори мистецтва [2.с.76].

Для різьблення по дереву використовують різні породи деревини. Вибір тієї чи іншої породи залежить від призначення і форми прикрашеного виробу і виду різьблення.

З листяних порід дерев часто для різьблення по дереву застосовується липа. Деревина липи легко і чисто ріжеться, мало схильна до розтріскування і викривлення. Через м'якість, липу не використовують для виготовлення меблів, тому її застосування обмежене дрібними побутовими виробами.

Деревина вільхи також легко ріжеться, мало жолобиться, добре сприймає обробку і імітується під інші породи, наприклад під червоне дерево. Все це робить її придатною для всіх видів робіт.

Прекрасний матеріал для різьблення - деревина берези. Вона твердіше липи і вільхи і ріжеться важче, але якість різьби краще. Деревина берези добре забарвлюється і обробляється. Її недоліки - здатність легко поглинати і віддавати вологу, а також схильність до викривлення і розтріскування, що не дозволяє застосовувати її у великих виробках. З берези можна робити накладні різьблені прикраси і деталі меблів та інших виробів [8.с.88].

Для різьблення на дрібних виробках, - посуду, сувенірах - використовують деревину тополі і осики [10.с.74].

Дуб здавна застосовували для великих декоративних різьблених робіт і виготовлення меблів з різьбленням. Різьба по дубу складна і трудомістка через високу твердості деревини і схильності сколюватися, але дуже виразна і декоративна.

Деревина горіха - найкращий матеріал для різьблених робіт. Вона прекрасно ріжеться у всіх напрямках, рідко сколюється і дозволяє виконувати найточніше різьблення. Деревина горіха добре полірується. Її використовують при виготовленні меблів як для різьблення на масиві, так і для накладного різьблення в поєднанні з іншими породами. Для високохудожніх різьблених виробів малих форм і станових скульптури деревина горіха також вважається найкращим матеріалом.

Для дрібних виробів, прикрашається різьбленням, використовують і більш рідкісні породи деревини: яблуню, черешню і т.д. [20.с.192].

З хвойних порід для різьби застосовують деревину сосни, ялини, кедра, тиса. З сосни здавна вирізали прикраси для ікон, карнизів, воріт. Ця різьба велика, тому нерівномірність у щільності прошарків ранньої та пізньої деревини хвойних порід не ускладнює роботу.

Ялина ріжеться легше сосни, але у неї більше сучків і вона дуже тверда, тому вона рідше застосовується для різьблення.

Для різьблення необхідно застосовувати тільки високоякісну деревину [1.с.96].

Заготівля деревини для різьблених робіт проводиться з жовтня по січень, коли припиняється рух соків в стовбурі і зменшується небезпека розтріскування деревини і поразки її грибками й комахами.

Дошки, призначені для різьблених робіт, висушуємо до вологості 8-10%, стежачи за тим, щоб не утворилося тріщин і викривлення.

Широкі заготовки отримали шляхом склеювання окремих брусків клеєм ПВА. При цьому ми підбирали ділянки деревини так, щоб зріз і напрямок шарів у них були однаковими(4.1.). Неправильно склеєна заготовка з брусків з протилежним напрямком шарів деревини ускладнює роботу різьбяра, знижує художню цінність різьби, а при фарбуванні водними барвниками отримують бруски різних відтінків [6.с.236].

Для успішної роботи в різьбі по дереву нам знадобилось, добре обладнане робоче місце, відповідні інструменти і пристосування.

Для різьби нам необхідно було сухе світле приміщення з постійною температурою і вологістю повітря. Стіни і стеля приміщення повинні бути світлими. Оснащення робочого місця залежить від характеру виконання різьблених робіт. При виготовленні нашого виробу, нам знадобився звичайний стіл. Для виробів великого розміру потрібен верстат.

Стіл поставили так, щоб світло падало спереду і зліва. Краще освітлення - природне, без прямих сонячних променів. При штучному освітленні, світло повинне виходити з двох-трьох джерел так, щоб на оброблюваному виробі не було різких тіней.

У майстерні необхідний один столярний верстат для підготовки матеріалу до різьби, а також заточувальний верстат і стіл для заточування і правки інструменту.

Для різьблення по дереву застосовували різної форми, долота або стамески.

Прямі стамески з шириною полотна 3-30 мм використовували в основному для зачищення фону в рельєфному різьбленні, іноді застосовували у контурній різьбі (6.1.).

Стамески-клюкарзи відрізняються коротким полотном завширшки 2-15 мм і довжиною, зігнутої біля полотна, шийкою. Форма полотна може бути різною.

Напівкруглі стамески з шириною полотна 3-30 мм в залежності від радіуса кривизни бувають наступних видів:

- Пологі з великим радіусом кривизни;
- Середні або напівкруглі;
- Круті з малим радіусом кривизни.

Це основний інструмент при виконанні всіх видів різьблення, крім геометричної, де ці стамески застосовують лише для вирізування напівкруглих лунок.

Стамески-куточки шириною полотна 5-15 мм застосовують при вибірці вузьких ліній-канавок. У поперечному перерізі стамеска утворює кут 50-70 °. Такі стамески можуть бути виконані у формі клюкарзи. Стамески-церазикі шириною щільна 2-3 мм за формою близькі до крутих напівкруглих стамесок, але профіль їх більш глибокий.

Крім основного ріжучого інструменту, нам знадобились необхідні і допоміжні інструменти: розмічальний інструмент, інструменти для свердління, випилювання.

До допоміжного інструменту також відносяться:

- Киянки для удару по ручці стамески при вирубці фону, обрубці рельєфу у великій різьбі;

- Коловорот або дріль з набором свердел для свердління отворів у прорізний різьбленні і висвердлювання глибоких місць в рельєфною;
- Лобзик і пилки для випилювання фону в прорізний різьбленні[37.с.96].

Техніка виконання рельєфної різьби.

Рельєфна різьба вимагає від нас високої майстерності. При її виконанні використовують всі інструменти для різьби по дереву і найрізноманітніші прийоми роботи. Як правило, рельєфне різьблення виконується стоячи. Заготівлю закріплюємо на столі нерухомо і повертаємо тільки в крайніх випадках.

Незважаючи на велику різноманітність методів і прийомів обробки поверхні при рельєфною різьбленні, порядок її виконання у всіх випадках залишається приблизно однаковим. Основними етапами виконання рельєфної різьби є:

- Нанесення малюнка за допомогою копіювального паперу;
- Надріз і підрізування контуру орнаменту;
- Виявлення форм рельєфу орнаменту;
- Зачищення фону;
- Виявлення дрібного рельєфу орнаменту;
- Карбування фону [38.с.154].

Нанесення малюнка за допомогою копіювального паперу

Малюнок (шаблон) виготовляють у натуральну величину, переводять на кальку, а з кальки через копіювальний папір - на основу. Щоб малюнок не стерся з заготовки під час роботи, його покривають тонким шаром прозорого лаку (5.1.).

3.2. Технологія виконання мистецького виробу

Найважливішим завданням дипломної роботи, було втілення ідеї в роботі, донести глядачеві свій кінцевий результат. Міркуючи над цим, ми нашо вхнулись на одне з найбільш цікаве: рідний край, красиві луки, річка, ліси, все що так близьке та миле серцю. За своєю формою робота є рельєфною, щоб мати більше змоги передати уяву і бачення задуманого. Для виконання рельєфного різьблення треба добре володіти інструментами, мати терпіння і деяку фізичну силу, бути акуратним і обачним в роботі. Необхідно також бачити пропорції між складовими частинами, правильно сприймати і передавати обсяг речей, їх розміри. При виконанні складного рельєфного орнаменту, для початку потрібно доцільно виліпити рельєф даної композиції з пластиліну або глини. Ліплення рельєфу перед різьбленням допомагає точніше відчутти форму і уникнути помилок під час різьблення, а маючи перед очима виліплений зразок, нехай навіть меншого розміру, впоратися з роботою набагато краще і швидше.

Перед початком роботи в майстерні, ми пройшли інструктаж з правил безпеки поводження зі станками та інструментами. Також пройшли інструктаж за робочим місцем, так як це є основним заходом для практичного засвоєння студентами, навичок, роботи з матеріалом у виробничих установках. Відповідно до інструктажу на робочому місці кожен із нас повинен виконувати такі вимоги з правил безпеки:

1. Ознайомитися з технологічним процесом та його призначенням, що вивчається, а також організацією робочого місця.
2. Ознайомитися з приладами та інструментами, які використовуватимуться під час роботи, а також із правилами їх застосування.
3. Перевірити справність станків та іншого обладнання.
4. Засвоїти безпечні прийоми виконання роботи і вивчити інструкції з техніки безпеки.

Виготовивши малюнок (шаблон) в натуральну величину, переводимо на кальку, а з кальки через копіювальний папір - на основу. Щоб малюнок не стерся з заготовки під час роботи, його можна покрити тонким шаром прозорого лаку або обвести лінії пензликом, змоченою в клейовій воді.

Для роботи нам знадобляться всі основні інструменти різьбляра: ножі, стамески, клюкарзи і церазіки а також киянка. Прикріпивши струбцинами дошку до столу, робимо перший надріз різцем (фучик), у вертикальному положенні точно по контуру малюнка. При надрізанні інструмент злегка нахилиють в сторону малюнка. Надрізати орнамент можна поступово, в 2-3 прийоми. Якщо в орнаменті є пересічні або знаходять один на одного лінії, то верхню з них прорізають раніше і на меншу глибину, а нижні - в другу чергу і на велику глибину. Контури орнаменту, що стикаються з фоном, надрізають глибше, ніж ті, які стикаються між собою. При виконанні рельєфного різьблення з великим орнаментом контур обрубують напівкруглими стамесками за допомогою киянки [22]. Лезо ставимо на відстані 2-3 мм від лінії контуру з невеликим нахилом в сторону малюнка і, б'ючи киянкою по ручці стамески, обрубують контур. Головне в цій роботі - точно розрахувати силу удару, щоб рівномірно вирубувати шари деревини на потрібну глибину, і виділити фігуру самої дівчини .

Починаємо з найбільших ділянок фону, прорізаємо пологими широкими стамесками або такими ж клюкарзами в різні боки в залежності від напрямку волокон деревини. Стамеску тримаємо двома руками, нахиливши її до площини фону. Після вибірки глибина фону повинна вийти однаковою.

При заокругленні контурів необхідно правильно виявити форму головного елемента(дівчина) так, щоб вона не мала різких обрисів і в той же час не здавалася плоскою. При високому рельєфі зробити це куди як легше, ніж при низькому, оскільки є достатній запас для закруглення контурів. При опрацюванні рельєфу нерідко доводиться виконувати ложкаподібне поглиблення за допомогою середніх і крутих стамесок.

При цій операції лівою рукою обхоплюємо стамеску нижче черешка за залізяку, направляючи її рух, а долонею правої руки натискаємо на держак. Спочатку лезо стамески врізаємо в деревину, а потім, поступово опускаємо держак вниз і як би вивертаючи лезо на фасці, повільно виводять його догори. Рух стамески при цьому дуже нагадує черпання ложкою будь-якої желеподібної маси з глибокого і не дуже широкого, ледь наповненого судини. При цьому одночасно злегка обертаємо стамеску зліва направо і справа наліво з тим, щоб таким чином з одного боку знизити зусилля різання» а з іншого — отримати більш чистий зріз. Зачищення роботи починаємо з найбільших ділянок фону, розташовуючи їх майже горизонтально. Прямими широкими стамесками працюємо вздовж, уперек і під кутом до волокон (6.1.). Широкою стамескою зачищаємо фон всюди, де це можливо. У кутах працюють куточками леза, намагаючись не зачепити орнамент. У вузьких місцях фон зачищаємо вузькою стамескою (8.1.).

Кошторис дипломної роботи

Наявність витрат зумовлена тим, що ресурси є обмеженими та можуть використовуватися за різним призначенням. Застосування певних ресурсів для виробництва одного блага означає, що їх не можна використати для виробництва іншого блага. Кошторисна собівартість виробу являє собою вираження в грошовій формі витрати на використання роботи. Так як на нашу роботу затрачено кошти та час, ми можемо встановити собівартість виробу. Для вирахування собівартості нашої дипломної роботи ми використовуємо таку таблицю.

Підрахунки витрат на виготовлення декоративного виробу.

№ п/п	Назва матеріалу	Одиниця виміру	Ціна за одиницю виміру(грн.)	Сума (грн.)
	Вільхові дошки	0,50 куб.м	12.000	1400
2.	Клей костокол	1 л	100	120

Отже, собівартість роботи становить – 1520 грн.

Визначаємо також затрати електроенергії та час на виконання роботи:

Електроенергія за увесь час роботи в майстерні = 386 кіловат

Робота над ескізами – 40 днів по 1.5 години = 60 годин

Підготовка матеріалу до роботи – 4 днів по 4 години = 16 годин

Виготовлення виробу – 60 днів по 7 годин = 420 годин

Загальна кількість витрату часу на виготовлення мистецького виробу = 496 годин.

Тобто, спираючись на затрати коштів на матеріал, а також фізичну та інтелектуальну працю, ми можемо визначити орієнтовну собівартість декоративного пласта, що складає 9.500 грн.

Висновки

В нашій країні декоративно-прикладне мистецтво набуло широкого визнання. У його творах можуть розміститися найрізноманітніші смисли, такі, як уроки нашої історії, символи втаємниченої, чарівної природи, особливості побуту, доброта і щедрість душі українського народу. Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво є важливою складовою системи художньої освіти. Постійно зростає всезагальний інтерес до нього. Відкриваються нові факультети і відділення у вищих і середніх педагогічних та художніх закладах.

Отже, опановуючи різноманітні дисципліни, пов'язані з декоративно-прикладним мистецтвом, протягом п'яти років навчання, ми багато чому навчилися і отримали від викладачів знання, які допомогли не тільки в теоретичному аспекті, але і в практичному. Магістерська робота підсумовує тривалі дослідження виражальних можливостей художньої різьби по дереву.

Перед початком роботи над пошуком художньої ідеї була проведена необхідна науково-дослідницька робота з вивчення обраної теми, пошуку матеріалів з особистих архівів, літератури. Інформація про рідне село, його історію від початку створення і до сьогодення, про людей що проживали тут, про природну красу цього краю, надихнула мене на поетапне створення дипломної роботи в матеріалі. Під час виконання магістерської роботи, перед нами постало низка завдань, зокрема такі як: вивчення джерельної бази, опрацювання теоретичної частини, здійснення пошуку ескізної частини, визначення з композицією роботи в матеріалі, виконання проекту, підбір та підготування матеріалів для виконання дипломної роботи, виконання творчої частини в матеріалі, дотримуючись послідовності технологічних процесів. Узагальнили весь теоретичний матеріал у висновках. По закінченню роботи ми підбили підсумки, і визначили вартісну цінність мистецького твору.

Відсоток оригінальності тексту пояснювальної записки становить 87,6%.

Магістерська робота, виконана в матеріалі, повинна спонукати реципієнта, на наш погляд, до висновку, що кожен повинен цікавитись і знати історію рідного краю, села, міста, не забувати про те – звідки ми родом і ким були наші пращури.

Список використаної літератури

1. Афанасьев А.Ф. Резчику по дереву. Московський робітник, 1990. – 96с.
2. Барадунин В.А. Основных художественного ремесла. – М.: Просвещение, 1987. – 76 с.
3. Бондарчук Л.І., Демченко Л.С.. Кожному мила своя сторона. Краєзнавчі нариси про видатних людей, минуле Житомирщини, обряди і звичаї населення краю. – Житомир, Журфонд, 1997. – 12 с.
4. Глазова Г., Глазова Т.. Звягель – Новоград – Волинський. Фотонарис. – НОВОГрад, 2012 р. – 2 с.
5. Гудзь Л. Из піснею – усе своє життя / Лесин край, 2016. № 24. – 11 с.
6. Гусарчук Д.М. 300 ответов любителю художественных работ по дереву. – М., 1986. – 236 с.
7. Гусарчук Ю., “Художня різьба по дереву”/ [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://gusarchuk.at.ua/>
8. Гушулей Й.М. Основи деревообробки. Навчальний посібник, 8 кл. Підручники і посібники, 2000. – 88 с.
9. Зубчук. О. Різьба – поезія в дереві / [Електронний ресурс], - Режим доступу : <http://rizba.in.ua/>
10. Кавас К. Самовчитель різьбяр. Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. – 74 с.
11. Книга Пам'яті України. Житомирська області. Том 7. Житомир, 1995. – 88 с.
12. Книга Скорботи України. Житомирська область. II том. Книга перша. Житомир. ПП Рута, 2006. – 124 с.
13. Книга Скорботи України. Житомирська область. III том. Книга перша. Житомир. Орендне підприємство “Житомирська обл друкарня”, 2008. – 245 с.
14. Косминская В.Б.. Халезова Н.Б. Основы изобразительного искусства и методика руководства изобразительной деятельности детей. – М., Просвещение, 1991. – 123 с.

15. Костиця М.Ю. Новоград – Волинський: історико – краєзнавчий нарис. Житомир: Костенко, 2007. – 7 -9 с.
16. Л.А. Башманівська. “Література рідного краю в контексті сучасних освітніх завдань” / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://studentam.net.ua/content/view/8358/>
17. Ларіна Т. Пісні його серця / Лесин край. 2006. № 2. – 4 с.
18. Лямін І.В. Декоративні роботи по дереву. – М., 1973. – 52 с.
19. Матвєєва Т.О.. Мозаїка та різьблення по дереву. Київ “Вища школа”, 1993 р. – 45 с.
20. Мельниченко П.П. Оздоблення садиби виробами з деревини. – К.: Урожай, 1993. – 192 с.
21. Мокрицький Г. П. Цікава Житомирщина: Ілюстрована туристична енциклопедія: - У 4-х т. – Т.2. – Житомир: Вид-во “Волинь”, 2014. – 384с.
22. Мольпор А.А.. Художественная резьба по дереву. Спектр. Сезам-Маркетинг. Москва, 1998. – 108 с.
23. Мусієнко В.Д. Прилучення учнів до національної культури в процесі трудового навчання (навчально-методичний посібник). 5-11 класи. – К., ДОД НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1998. – 23 с.
24. Наумець Л.Д.. Новоград-Волинський. Персоналії. Житомир: “Полісся”, 2016. – 316 с.
25. Новоград-Волинський – Край економічного, туристичного та інвестиційного розвитку. – НОВОГрад, 2013. – 13 с.
26. Новоград-Волинщина – край гостинних і працьовитих людей. – НОВОГрад: 2004. – 2 с.
27. Перун К. Програма середньої загальноосвітньої школи. Образотворче мистецтво. 1996. – 78 с.
28. Петро Фатенко. Душа живе у пісні. – НОВОГрад: 2012. – 2 с.
29. Поліщук А. Талант з козацького краю / Лесин край. 2011. № 23. – 6 с.
30. Приймак Й.Д. Декорування виробів із дерева: Навч. посібник. – Косів, Писаний Камінь, 2001. – 76с.

31. Ривіх Е.В. Навчальна програма трудового навчання для 7-9 класів / Модуль 21. Технологія оздоблення виробів із деревини геометричним різьбленням. Мастерим из древесины. – М.: Просвещение, 1988. – 140 с.
32. Терещук Б.М., Туташинський В.І. Трудове навчання. Навчально – методичний посібник, 5 клас. – Х., Видавництво „Ранок”, 2007. – 160 с.
33. Терещук Б.М., Туташинський В.І.. Трудове навчання. Навчально-методичний посібник. 6 клас. – К., Видавництво „Ранок”, 2007.
34. Терещук Б.М.. Трудове навчання. Технічні види праці. 7 клас: Навчально – методичний посібник. – Х., Видавництво „Ранок”, 2007. – 208 с.
35. Тригуб І.Л., Поляков А.А. Там, де Звягель стоїть: нариси з давньої історії краю. – НОВОГрад, 2004. – 3 с.
36. Тронько П.Т.. Реабілітовані історією . Житомирська область. Кн. 5. – Житомир, 2011. – 25 с.
37. Урджал А., Давид С. Резьба по дереву. – К.: Вища школа, 1990. – 96 с.
38. Яковлєв І.І., Орлова Ю.Д. Різьба по дереву. – М.:1974. – 154 с.